

Christian Dahlman

En dialog om framtida preferenser

SOKRATES: God morgon Junior.

JUNIOR: God morgon Sokrates.

SOKRATES: Det har kommit till min kännedom att du har engagerat dig i miljörelsen.

JUNIOR: Det stämmer. Enligt min uppfattning har vi en moralisk skyldighet att ta hänsyn till framtida generationers preferenser för en god miljö. Moralen kräver att vi behandlar alla preferenser lika, oavsett om det rör sig om våra egna preferenser eller andras preferenser, och preferenser skall också behandlas lika oavsett om det handlar om existerande preferenser eller preferenser som kommer att existera i framtiden. Moral innebär att man behandlar andra som sig själv, och det gäller också i förhållande till framtida generationer.

SOKRATES: Det låter tilltalande, Junior. Men upprätthåller du verkligen denna inställning till framtida preferenser i andra situationer? Hur är det exempelvis med abortfrågan?

JUNIOR: Vad menar du?

SOKRATES: Anta att en ung kvinna blivit med barn och funderar på att göra abort. Vad kräver moralen av henne?

JUNIOR: Moralen kräver att hon tar hänsyn till samtliga preferenser. Inte bara sina egna, utan även preferenserna hos andra personer som berörs av beslutet. Moralen kräver att hon väger samtliga preferenser mot varandra.

SOKRATES: Skall hon också ta hänsyn till fostrets preferenser?

JUNIOR: Nej, det behöver hon inte göra. Fostret har ju inga preferenser. För att kunna ha en preferens måste man ha ett betydligt mer utvecklat medvetande.

SOKRATES: Ja, det verkar du ha rätt i. Men stämmer det inte att fostret sannolikt kommer att utvecklas till en person med ett sådant medvetande, om det inte aborteras?

JUNIOR: Javisst.

SOKRATES: Kräver då inte moralen att kvinnan i vårt exempel tar

hänsyn till de preferenser som fostret kommer att ha i framtiden, om det får utvecklas till en medveten person?

JUNIOR: Nej, det anser jag inte.

SOKRATES: Men då är du väl inkonsekvent, Junior? När det gäller miljöfrågor sa du ju just att man skall ta hänsyn till framtida preferenser. Hur går det ihop med din ståndpunkt i abortfrågan? Att man skall ta hänsyn till framtida generationers preferenser för en god miljö innebär ju att man skall ta hänsyn till personer som inte ens är koncipierade. Varför skall man ta hänsyn till dessa personers framtida preferenser, men inte de framtida preferenserna hos fostret?

JUNIOR: Din argumentation är bestickande, Sokrates. Men jag tror att du förbiser en skillnad mellan de två fallen. När det gäller miljön handlar det om en framtida preferens som kommer att uppkomma oavsett hur vi handlar. Framtida generationer kommer att ha en preferens för en god miljö, oavsett vilken miljöpolitik vi bedriver idag. Men så är det inte i abortfallet. Om kvinnan väljer att göra abort kommer fostrets framtida preferenser aldrig att uppkomma. Miljöfallet handlar om att tillfredsställa framtida preferenser, medan abortfallet handlar om att eliminera framtida preferenser. Att man har en skyldighet att ta hänsyn till de framtida preferenser som kommer att uppkomma oavsett hur man handlar, medför inte att man har en skyldighet att avstå från att eliminera framtida preferenser, om man har möjligheten att göra detta.

SOKRATES: Det har du i och för sig rätt i. Men det räddar dig inte från att vara inkonsekvent. Du sa ju nämligen att moral innebär att man behandlar andra som sig själv. Eller hur?

JUNIOR: Javisst.

SOKRATES: Moralen kräver alltså att man betar sig på samma sätt när det handlar om att eliminera någon annans framtida preferenser som man skulle bete sig om det hade handlat om att eliminera ens egna framtida preferenser.

JUNIOR: Ja. Så är det onekligen.

SOKRATES: Så frågan är hur vi förhåller oss till en elimination av våra egna framtida preferenser. Låt oss ta dig som exempel, Junior. Det finns en mängd saker som du inte har någon preferens för, eftersom de är okända för dig. Det finns exotiska frukter som du aldrig har smakat, det finns kortspel som du aldrig har spelat, osv. När det gäller dessa saker har du ingen preferens i nuläget, men möjligheten finns att du kommer att utveckla en preferens för dem i framtiden.

JUNIOR: Visst är det så.

SOKRATES: Låt oss nu anta att det finns ett piller som förhindrar utvecklingen av nya preferenser. Den som äter pillret behåller sina existe-

rande preferenser, men blir komplett oförmögen att utveckla nya preferenser. Skulle du ta pillret?

JUNIOR: Nej, det skulle jag inte. Om jag tar pillret eliminerar jag vissa preferenser som jag annars sannolikt kommer att få i framtiden, och därmed eliminerar jag ju också den tillfredsställelse som jag annars sannolikt kommer att få i framtiden, av vissa saker som jag inte känner till idag.

SOKRATES: Just det, Junior. Och följaktligen kräver moralen att du förhåller dig på samma sätt till en elimination av någon annans framtida preferenser.

JUNIOR: Absolut. Men det innebär inte att det är moraliskt fel att eliminera fostrets framtida preferenser. Tillåt mig att ändra lite på ditt exempel. Anta i stället att vi har ett piller som förhindrar utvecklingen av en preferens för tobaksrökning. Till skillnad från ditt piller, eliminerar detta piller inte alla typer av framtida preferenser. Det eliminerar enbart en framtida preferens för tobaksrökning, om det tas av en person som inte redan har en sådan preferens. Om jag vore en person som aldrig hade provat på att röka och erbjöds ett sådant piller, så skulle jag ta det. Skulle inte du?

SOKRATES: Jo, det skulle jag nog. Det hade visserligen berövat mig möjligheten att uppleva rökningens tillfredsställelse, men det hade också besparat mig all den olycka som är förbunden med rökning.

JUNIOR: Bra! Det visar att vi inte har någon generell inställning till en eliminering av våra egna framtida preferenser. I vissa fall skulle vi eliminera våra framtida preferenser, om vi hade möjligheten. Och i andra fall skulle vi inte göra det. Det beror på omständigheterna.

SOKRATES: Jovisst.

JUNIOR: Och en avgörande omständighet är våra preferenser. Anledningen till att vi båda skulle ta pillret mot rökning är ju just att vi har en stark preferens mot de hälsorisker som är förbundna med tobaksrökning, och därför har en preferens för att inte utveckla en preferens för rökning. Och anledningen till att vi inte skulle ta ditt piller är att vi har en preferens för förmågan att utveckla en preferens för exotiska frukter som vi ännu inte har smakat på, kortspel som vi ännu inte spelat osv.

SOKRATES: Visst.

JUNIOR: För att man skall ha skäl att inte få sin framtida preferens eliminerad måste man ha en preferens för förmågan att utveckla den framtida preferensen.

SOKRATES: Ja. Så är det onekligen.

JUNIOR: Låt oss då övergå till moralen. Vilken slutsats kan vi dra om vi kombinerar denna insikt med principen att man skall behandla andra som sig själv?

SOKRATES: Den enda slutsats jag kan se är att någon annan, vars framtida preferens man har möjlighet att eliminera, måste ha en preferens för förmågan att utveckla den framtida preferensen, för att det skall finnas moraliska skäl mot en eliminering.

JUNIOR: Just det. Och hur förhåller det sig med sådana preferenser om vederbörande är ett foster?

SOKRATES: De saknas förstås. Som du mycket riktigt påpekade tidigare har ett foster inga preferenser över huvud taget.

JUNIOR: Och detta innebär i sin tur att det enligt min moralteori inte finns några skäl mot en eliminering av fostrets framtida preferenser.

SOKRATES: Du har rätt, Junior. Du tillämpar din moralteori konsekvent när du säger att man inte skall ta hänsyn till fostrets framtida preferenser. Jag tar tillbaka min kritik.

FALCAO: Är ni klara? Kom så går vi och badar.